

Kolumne Branislava Nušića kao preteča literarnog žurnalizma u srpskom novinarstvu

Sanja Domazet Daničić¹²

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

DOI: 10.5937/cm18-46792

Sažetak: U ovom radu analiziraju se specifične odlike individualnog stila Branislava Nušića, koje se manifestuju u diskursu feljtona (danas te tekstove definišemo kao kolumne), objavljenih u dnevnom listu „Politika”, u periodu od 1904. do 1907. godine. U radu će biti korišćene metode analize teksta, kao i književnoumetnički stil pisanja, koji će akcentovati posebne stilske odlike Nušićevih novinskih tekstova, koji su preteča savremene srpske kolumne i literarnog žurnalizma. U individualne odlike stila pisanja Branislava Nušića (u vreme nastanka i objavljivanja kolumni potpisivao se kao Ben Akiba), spadaju inkorporiranje tadašnjih jezičkih govornih formni u kolumnistički diskurs, upotreba književnoumetničkog stila pisanja koja upućuje da su Nušićevi tekstovi iz „Politike” osnova po kojoj pišu savremeni kolumnisti, a njegov funkcionalistički stil (gde se smenjuju ironija i sarkazam, gradacija, ponavljanja rečenica, sintaksički paralelizam, a sve u duhu stvaranja komičnog efekta), omogućio je da njegovi novinski tekstovi, koji obiluju familijarzmima, ekspresivnim tonom, emotivnim izrazom, alegoričnošću, heteroglosičnošću, afektacijom i dramaturškim komponovanjem, steknu široku čitalačku naklonost i pažnju javnosti. Rad će pokazati da su Nušićevi tekstovi jezičko-stilski vitalni, tematski savremeni, sa uverljivim prikazivanjem, ali i sa satirom i uvek prisutnim metafizičkim pesimizmom, gde se izvrgavaju ruglu večna tema vlasti, rodbinskog licemerja i dvostrukog morala, izrazito moderni i sa anticipatorskom sposobnošću autora. Iako je prošlo više od stoleća kako su nastale, Nušićeve kolumne su fabula nostra i danas, tematski i jezičko-stilski uzbudljive i aktuelne, pa će ovaj rad pokazati

¹ Rad je podržan sredstvima Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije na osnovu Ugovora o realizaciji i finansiranju naučno-istraživačkog rada NIO u 2023. godini, broj: 451-03-47/2023-01 od 17.01.2023. godine.

² Kontakt sa autorom: domazetsanja5@gmail.com

da Nušića s pravom možemo nazvati ne samo dramskim piscem, diplomatom, fotografom-amaterom i začetnikom retorike u nas, već i prvorazrednim novinarom.

Ključne reči: Nušić, kolumna, novinarstvo, feljton, literarni žurnalizam, funkcionalistički stil, književnoumetnički izraz

UVODNE NAPOMENE

Kolumna se u teorijskoj literaturi definiše kao vrsta komentara, „elitni novinarski oblik, rezervisan za izuzetne, talentovane, analitične pojedince. Reč je o vrsti komentara koja dozvoljava više stilske i kompozicione slobode” (Kulić, 2022: 139). Kolumnu odlikuju beletrizacija, sloboda izraza, „lako ulaženje u simbiozu sa srodnim žanrovima (hibridizacija), te je možemo svrstati i u literarni žurnalizam” (Todorović, 2011: 35). Zapadni teoretičari novinarstva kolumnu dele na: političku, modnu, humorističku, literarnu, sportsku, lajfstajl, modnu... Istorija novinarstva beleži da je Branislav Nušić bio u medijima ne samo novinar, već je i uređivao više listova: *Straža*, *Dnevnik*, *Brka*, *Beogradske novine*, *Zvezda*, *Ćosa*, *Satira*, *Pozorišni list*, *Srpski jug*... Na javnoj sceni pojavio se kao mlad pisac – imao je svega devetnaest godina kada mu je štampano prvo delo. „Novinarstvom je počeo da se bavi jer je tu video mogućnost da javno izrazi kako literarnu veštinu, tako i polemičan, kritički, beskompromisan stav. Takođe, pisanje u novinama značilo je Nušiću honorarnu zaradu koju krajem XIX i početkom XX veka nije mnogo autora moglo da zaradi – nivo pismenosti bio je nizak. Kao što Miloša Crnjanskog povezujemo sa *Vremenom*, Radeta Drainca sa *Pravdom*, Branislava Nušića vezujemo, bez obzira na brojne listove gde je saradivao, za dnevni list *Politiku*.³” Smatra se da je baš u *Politici*, gde je Nušić počeo saradnju po pozivu braće Ribnikar, od samog njenog osnivanja 1904, ovaj autor objavio svoje ključne, najvažnije i najzapaženije novinarske tekstove. Uvidom u Nušićeve kolumne od početka njegove saradnje sa *Politikom*, zaključuje se da ih je odlikovala ciničnost, satiričnost i komičnost, a rubrika u kojoj se Nušić oglašavo zvala se „Iz beogradskog života”. Pisao je redovno i obično je nedeljno objavljivao po pet do šest kolumnističkih tekstova. „Svoje tekstove u *Politici*, voleo je da zove koserijama, a potpisivao ih je sa Alkibijad Nuša, iako je čitava javnost znala ko stoji ispod pseudonima Ben Akiba, koji je prenet iz tragedije *Urijel Akosta*, nemačkog dramskog pisca Karla Guckova,

³ <https://www.doccity.com/sr/branislav-nushi-novinar-i-k-izhevnik/5561223/>, posećeno 21. aprila 2023.

u kojoj se pojavljuje rabin Ben Akiba, koji je imao običaj da sve što se događa na svetu relativizuje komentaram: *Sve je to već jednom bilo ili Ničeg novog pod kapom nebeskom.*” Kolumnisti su oduvek biliiskusni profesionalci, vešti, obrazovani i informisani pojedinci čiji su izvori validni i tačni i čije se mišljenje ceni, a njihov uticaj na čitaoce se može izmeriti” (Punn, 2018: 2). Kolumna je novinarski žanr koji spada u članke analitičkog promišljanja, prosuđivanja, poniranja. Kolumne pišu izuzetno edukovani novinari, sa dugogodišnjim novinarskim iskustvom, koji su u široj javnosti i među intelektualnom elitom stekli posebnu vrstu ugleda, značaja i kredibiliteta. Kolumna, istorijski gledano, javlja se u svom prvom obliku kao politička kolumna. Prvi među svetski popularnim kolumnistima je Volter Lipman. On se smatra piscem, reporterom i najpoznatijim kolumnistom, bio je novinar „Herald Tribjuna”. Kolumne novinara Voltera Lipmana bile su objavljivane od 1967. godine do njegovog penzionisanja. Među prvima je predstavio koncept hladnog rata, uveo pojam stereotipa u savremenom značenju i kritikovao medije i demokratiju. (Autor je i knjige „Javno mnjenje” – smatra se osnivačkom knjigom modernog žurnalizma.) Da su kolumne važan segment novinarstva govori i činjenica da se za ovu vrstu novinarskog žanra dobija i Pulicerova nagrada, najprestižnije priznanje za jednog novinara. Najpoznatiji žurnalisti koji su dobili Pulicerovu nagradu za kolumnu su Rasel Bejker i Art Bačvald. Kolumnisti su stručnjaci za pojave i fenomene, oni su često i novinari-književnici. Mnogo je primera kolumnista kojima je prevashodno zanimanje književnost. Nušićeve kolumne u njegovo vreme definisane su kao feljtoni. „Feljton (fr. *feuilleton*, prema *feuille* – list papira, podlistak) predstavlja kraći sastav, književno-žurnalistički žanr, koji se objavljuje u dnevnim ili u drugim periodičnim publikacijama. Tematski, feljton može da obuhvata najrazličitije oblasti (napr. književnost, umetnost, nauku, politiku, društvo, tehnologiju, itd.), a odlikuje ga popularan pristup temi, kao i jednostavno i duhovito kazivanje. Feljton se uglavnom štampa na uobičajenom, stalnom mestu u okviru publikacije u kojoj se pojavljuje, a od ostalog sadržaja je izdvojen posebnom grafičkom opremom. Po pravilu feljton predstavlja stalnu rubriku u kojoj se u nastavcima obrađuje ista tema” (Popović, 2007: 2014). Feljton prvobitno nastaje u Francuskoj, tokom devetnaestog veka i tokom svog postojanja trpi najrazličitije razvojne promene. Prvobitno je oformljen kao vrsta umetničke hronike o pomodnim i savremenim temama, a vremenom dobija impresionističku formu pisanog iskaza o laganijim temama, da bi zatim postao

forma smeštena između žurnalizma i književnosti. Od književnosti preuzima odlike narativne proze (kratke priče i putopisa), ali zadržava stilske odlike novinarskog teksta: jasnoća, ograničena dužina, zbog kojih se u Nušićevo vreme svrstava u „prigodne” žanrove. Ambicija ovog rada usmerena je ka postizanju više ciljeva. Inicijalna namera je da se ukaže na stilska obeležja i formalne odlike kolumne kao žanra onda kada je njen autor Nušić, da se ukaže na sličnosti Nušićeve sa savremenom kolumnom, a potom će se, narativnom analizom tekstova pokazati da Nušićeve kolumne predstavljaju osnov literarnog žurnalizma u srpskom novinarstvu. Istraživačka ambicija stoga je orijentisana i ka tome da se na uzorku Nušićevih kolumni pokaže sva složenost njegovih tekstova, da se ukaže na širok korpus analiziranih tema, jezičko-stilsko bogatstvo koje karakteriše njegov novinarsko-književni stil, a istovremeno, ponudi odgovor na pojedine teorijske i profesionalne dileme u pogledu definisanja, kvalitativno-stilskog određenja Nušićevih hibridnih tekstova koji su pisani umetničkim stilom, a ostali u okvirima kolumne kao novinarskog žanra.

NUŠIĆEVA KOLUMNA: OD FELJTONA DO LITERARNOG ŽURNALIZMA

Od feljtona Nušić je zadržao jasan, britak, katkad razbarušen i slobodniji stil i jezik, a kada piše o lakšim temama (problemima dvostrukog morala, porodičnim burleskama i malograđanštini), on i to čini sa komentatorskom analizom, kolumnističkom kritikom i poput člankopisca – anticipira posledice ovih pojava. U Nušićevim novinskim tekstovima, teoretičari nalaze i izraziti narativni proserde, elemente kratke priče. Kratka priča je literarna vrsta, „engl. *short story*, koju pored kratkoće odlikuje i naglašena usmerenost radnje ka određenom cilju, te jednostavnost i sugestivnost jezika” (Popović, 2007). Nušić se kao novinar-književnik i autor kolumni pokazao kao novinarski izvanredno upućeni poznavalac političkih, društvenih, socijalnih, kulturnih prilika u zemlji, a stil njegovih kolumni odlikuje interpretacija i analiza događaja. Iako ostavlja utisak da kolumne piše sa lakoćom, one najčešće podrazumevaju studiozno, ozbiljno istraživanje društvenih prilika, ali i komentatorsku prognozu, anticipaciju ili rešenje u vezi sa analiziranim događajima, situacijama ili ličnostima o kojima piše. Nušić je izuzetno oštar kritičar i često piše u stilu „antikadenci –zategnutoj intonaciji koja raste” (Ibidem). U kolumni pod nazivom „Intervju sa Svetim Savom”, Nušić gradi kolumnu kao intervju i postavlja pitanja zamišljenom sa-

govorniku, Svetom Savi, a u odgovorima na sagovornikova pitanja opisuje prilike koje je zatekao u Srbiji 1907. godine kada je kolumna i napisana: „Sva deca Srbije i srpstva pevaju *Uskliknimo s ljubavlju*, dok su mala. Kad odrastemo, mi pevamo onu drugu polovinu Tropara *Puna jesi košnice*, i ne samo što to pevamo, već u tu punu košnicu i zavllačimo prste... da izvučemo iz nje ili državnu službu, ili kakav zajam iz klasne lutrije, ili državnu stipendiju, ili kakvu liferaciju, ili bar koncesiju... Mi baš ne nastavljamo Vaš nauk o dizanju škola. Nije više: *Dižite škole, deca vas mole*. Sada je: *Zatvarajte škole, ministri finansija vas mole!* Znate, Vi ste živeli u jedno sasvim naivno doba kad je snaga narodna udružena sa prosvetom koristila zemlji i veličini narodnoj i državnoj. E, ali mi sada nismo tako naivni. Prosveta je prosveta, a budžet je budžet. Neka nas bog podrži samo ovako mudre i valjane, pa ćemo kroz koju godinu zatvoriti čak i one škole koje ste Vi u trinaestom veku otvorili” (Akiba, 2023: 53).

Kritičnost, podrugljiva i gorka ironija i sarkazam, kao i satira, parodija, metaparodija i karikatura, odlika su ove kolumne i Nušićevog idiosinkratskog stila. Ni sam Nušić nije mogao naslutiti koliko je anticipatorskog u ovoj kolumni. Kritika nemara vlasti u odnosu na školstvo nikada nije aktuelnija nego vek kasnije pošto je tekst napisan. Važno je spomenuti činjenicu da je kolumna koju je Nušić pisao uvek bila hibridna mešavina različitih žanrova (ovde se mešaju tematski intervju, kratka priča, kolumna i groteska). Ako se saglasimo sa definisanjem kolumniste kao posmatrača i analitičara društvenih procesa, u Nušićevim kolumnama pronaći ćemo adekvatne primere gde Nušić kafkijanski opisuje političke prilike u tadašnjoj Srbiji, običaje, moral i ponašanje stanovništva, koristeći i aluziju, metaforu, alegoriju, parafrazu, nagoveštaj, a napisano je više nego aktuelno i danas. U kolumni „Posle mitinga”, Nušić objašnjava kako su se u ranije, retrogradno, zaostalo vreme, kada je vladala nepismenost, rezolucije donete na mitingu ipak odmah izvršavale, a u doba pismenosti – iako naprednijem, odluka na mitingu se donese, arhivira i zavede. I tako i ostane. Nušić opisuje burlesknu sliku situacije, kako bi po kriterijumima Srbije iz 1912. izgledao miting iz 1804, na Orašcu: „G. Stanoje Glavaš uzima reč: 'Braćo! Stanje naše braće postalo je do krajnosti nesnošljivo, i mi smo pozvani da razmislimo o merama koje treba preduzeti da bi našoj porobljenoj i namučenoj braći pomogli. Doduše, mi sa puno pouzdanja i poverenja možemo gledati u Evropu, u toliko pre što nas je ona, u plemenitoj težnji da održi mir na Balkanu, preko svojih predstavnika ubedila da time što nas Turci ubijaju i natiču na kočeve,

nisu nikakva naša nacionalna prava povređena.’ (*Tako je!*) G. Duša Vulićević se zatim obraća okupljenima: ’Ja se, u glavnome, slažem sa mislima koje vam je izneo moj poštovani predgovornik, gospodin Stanoje Glavaš, i imao bih samo da učinim jednu dopunu njegovom predlogu. Nas kolju, taj fakt stoji, ali mi ne možemo, za ljubav jedne takve sitnice što će nas pet-šest hiljada nataći na kočev-ve remetiti mir na Balkanu koji Evropa želi da očuva. Stoga sam ja da naša rezolucija ne bude napisana raspaljivim tonom, već ozbiljno i dostojanstveno, kako bi sobom kazivala da je izraz ljudi koji rado pristaju da sede na kočevima i da vise obešeni o kruške, za ljubav mira koji Evropa želi’ (Ibidem, 2013: 12). Ovde primećujemo i upotrebu farse, mima, uz ironiju, sarkazam, satiru i cini-zam, ali i ambigvitetnu kozeriju. Nušić je svrstavan i u pisce kozerija (u Francu-skoj je primer Sent-Bev, kod nas uz Nušića, kasnije Vladimir Bulatović-Vib.) Kozerija spada u duhovito i zabavno napisane članke u novinama ili kratak prozni tekst u kome autor iznosi lični stav o nekom aktuelnom problemu’ (Po-pović, 2007: 384), ali Nušićevu kozeriju odlikuje metafikcionalnost, sarkazam, crni humor, kao i dinamičnost pripovedanja ostvarena čestom upotrebom gla-golskih oblika. U kozeriji se sarkastično komentariše aktuelna pojava, koja se može „pretočiti u priču, a može se i temom poslužiti kao povodom i polazištem za kazivanje raznih zgoda i nezgoda i za duhovito ukazivanje na simptomatične pogreške, karakteristične slabosti ili tipične devijacije ne samo javno odgovor-nih pojedinaca, grupa ljudi, kolektiva, organa i foruma, institucija i organizaci-ja, nego i takozvanih običnih ljudi i njihovih sredina i okolina” (Rajnvajn, 1988: 179). Ovde primećujemo da Nušić jezičko-stilskim i književno-umetnič-kim sredstvima prilazi temama prevazilazeći novinarski stil i ulazi u beletrizaciju opisanog, stupajući u polje literarnog žurnalizma. Među oblicima izražavanja, autori literarnog žurnalizma, kako napominje prof. dr Neda Todorović, najče-šće pišu „portrete ličnosti, reportaže, putopise, eseje i kolumne, odnosno biraju one oblike u kojima je moguća beletrizacija, ali je najtačnije konstatovati da su u pitanju hibridizacije, mešavine više oblika izražavanja, zbog čega ih je teško svrstavati u postojeće kategorijalne okvire” (Todorović, 2011: 35). Kada je reč o literarnom žurnalizmu, utemeljivačem se smatra pisac Danijel Defo (1660–1731), pa se može konstatovati da on postoji gotovo tri stoleća i da je u pitanju vrsta kreacije u novinarstvu u kojoj su „kombinovana fakta prikupljena dugo-trajnim, dubinskim istraživanjem sa načinom naracije karakterističnim za lite-raturu” (prema Todorović, 2011: 27–28). Na pitanje po čemu se literarni žur-

nalizam kolumni Branislava Nušića razlikuje od klasičnog novinarstva, moglo bi se istaći da osnovnu razliku predstavlja složenost stila i jezika autora kojim on opisuje stvarnost, a koji i samu formu čini atipičnom, jer Nušić zadire u samu srž opisane pojave, čini čitaoca učesnikom u događaju, nastoji da ga prenese u polje opisanih događaja i navede ga na potpuni angažman. Prais ističe da se žanr često poistovećuje sa vrstama, te da se on jednako doživljava i kao „sistem očekivanja” (Prais, 2011: 401–403). Izlišno je pitanje da li Nušić ispunjava etičke i profesionalne standarde novinarstva u svojim kolumnama, jer se, i u slučajevima kada piše pretežno književnim stilom, drži izvornih načela novinarstva – neposrednosti, jasnoće, tačnosti, objektivnosti i važnosti teme. Primenom složenijih tehnika pripovedanja, Nušić širi percepciju čitalaca o određenoj temi, autor je tu podređen sopstvenom cilju jer njegove opservacije idu dalje od fotografije i mora biti spreman da „stvarnost posmatra iz ugla prikupljača činjenica svesnog percepcije čitalaca, jer se njegov tekst obraća publici s namerom da proširi kontekst u koji se smeštaju informacije” (Čečen, 2005). U kolumni „Crnogorska banka”, Nušić više nego slikovito objašnjava zbog čega bankarski sistem nikada neće biti inkorporiran u privatni i javni život Crne Gore (šira tema koju opisuje je zašto u ovom delu sveta zakoni lako bivaju usvajani, a teško poštovani): „Zamislite, na primer, jednog Martinovića, digao novac na menicu, pa potrošio, kao što bi svaki junak potrošio, a došao rok i prošao i otišla menica na izvršenje. I jednoga dana vidiš, izvršitelj se penje uz planinu, te pada pod kulu Martinovića i hoće da uzme u popis stvari. 'Šta veliš?', pita ga Martinović. 'Pa to, da ti uzmem stvari,' sledi odgovor. 'Ha, žlji ti dan danas svanuo, rđo lacmanska! Zar ti da razoriš ovo gnijezdo, đe se toliki sokoli izljegoše. Zar ti da mi razoriš ognjište? Na ovu su kulu nailazili i grđi od tebe, odbio sam ja i samoga Mehmed pašu skadarskoga, pa ćeš ti, 'uljo od 'ulje, da mi udariš na obraz!' Pa dohvati Martinović sa eksera pušku, tresnu je u vazduh, pa dade aber te se celo pleme Martinovića dočepa puške i poteče na kulu. Tek vidiš malo posle, a niz Cetinjsko polje spustio se izvršitelj, pa sve po dva koraka hvata u jedan i skače junački, misliš soko leti pa bira gde će pasti na Cetinje. A za njim se nadalo pleme Martinovića, pred njima onaj čija je menica protestovana, razglavio vilice i klikće ka' soko: 'Sokolovi, potecite za mnom, da nam ne uteče rđa od rđakovića! Predajte mi ga živa u ruke, ja il' živa ja il' mu odsijecite nos i uši, te da više ne nasrne na tuđi dom i ne razara tuđa gnijezda.' A soko izvršitelj na taj bojni usklik isplazi jezik, te poteče još brže” (Akiba, 2020: 87). Nušić ovde po-

kazuje kako subjektivan doživljaj interpretira pogrešno objektivne činjenice i komično dovodi gradacijskim sredstvima do apsurd. „U tom smislu, novinar koji se bavi narativnim formama neretko ima slobodu da objektivnim predstavi subjektivni doživljaj učesnika, a često je to i on sam, pa sve dok takva opservacija ima legitimnu funkciju u okvirima profesionalnih pravila i njegove priče, i može biti proverena i potvrđena, tu nema ničega što odstupa od novinarskih zakonitosti jer i stil postaje deo prenesenog značenja” (Čečen, 2005). Vešto komponovanje stila, u kome meša leksiku junačkih narodnih pesama sa farsičnom, gotovo anegdotalnom interpretacijom bankarskih zakonitosti, Nušić kao rezultat piše burleskni dramolet bez pobednika, gde nastavlja da caruje večno balkansko izvrđavanje svakom zakonu, koje je poteklo od turske vladavine, ali je nastavilo da traje mnogo pošto je ona okončana.

KARAKTERISTIKE NUŠIĆEVOG NOVINARSKOG OPUSA – OD BIOGRAFIZMA DO EKLEKTICIZMA

Iako ga pamtimo, pre svega, kao vrsnog dramskog pisca, pre svega komediografa, Nušića prepoznavamo kao vrsnog novinara pre svega zahvaljujući oštrini zapažanja koje je najčešće u kritičkom duhu. Kriticism, ne kritiziranje, bio je izrazita karakteristika Nušićevog novinarskog izraza. U svakom novinarskom tekstu isticao je odbranu javnog interesa i načela demokratije i pravde, koja su često kršena u Srbiji pod vladavinom dinastije Obrenovića. U većini kolumni „isticao je brigu za potlačene slojeve i uporan je borac protiv nepotizma, društvene i socijalne nepravde; često je u aluzijama žigosao zlo i korupciju, a većina onoga što je pisao bilo je posvećeno politici i političarima” (Barović, 2012). Nušić je voleo da izvrgne podsmehu sve što je u vezi sa vlastima, pa u kolumni „Žandarmi kursiste”, piše: „A zamislite kako je to lepo što ćemo odsad imati školovane žandarme, jer, najzad, priznaćete i sami, da tu ima neke razlike kad vam žandarm sasvim prostački opsuje oca ili kada vam, recimo, opsuje i oca i majku, ali sasvim pravilno, gramatički. Pa onda, nije samo to. Žandarmi su se izvesno sad u školi vežbali u boksovanju, i prvi put kad budu muvali građane pesnicama, osetiće građani izvesnu razliku između školovanih i neškolovanih žandarma. Tako, na primer, neškolovani žandarm grune te pesnicom ma gde, gde stigne, dok školovan će odsad pravo u slabinu, tako da ti oči šenu i u duši moraš priznati da je dobro položio ispit” (Akiba, 2020: 96). U kolumnama Nušić ne upotrebljava strane reči i izraze, govori ispovednim tonom, kolumne

dramski komponuje i postavlja se kao posmatrač koji na događaje iz beogradskog života gleda iz istog ugla iz kojih ih posmatra čitalac. Njegove kolumne imaju često familijan ton, biografističke su –mešavina ironijske fikcije i dokumentarne književnosti, a njihovo preneseno značenje čitaoci lako odgonetnu. Nušićevi zapisi bili su neosporno „vrsta komentatorskog teksta rezervisanog za istaknute autore čija razmišljanja posebno interesuju čitaocē” (Tucaković, 2004: 151). Nušić je voleo da ismeva naše naravi, malograđanštinu, uredbu i ukaze vlasti, stranačka preletanja (transfere), koji su i tada bili veoma česti. Kolumne koristi za obračunavanje sa pojedincima koji ugrožavaju javni interes, ukazuje na društvene problem koji se ne rešavaju, osuđuje vladajuću socijalnu nepravdu, nasilje, zanemarivanje interesa običnog čoveka, ismeva nebrigu vlasti prema umetnicima, ismeva nezasitost moćnika i vladajući lažni moral. Ono što čitalac Nušićevih kolumni mora primetiti je goruća aktuelnost pojava koje je kritikovao, ponašanja i naravi koje je izlagao ironiji i satiri, jer malograđanština, nepismenost, korupcija, dvoličnost, lukrativnost, gramzivost, vladajući provincijalni duh, bedan položaj umetnika, bahatost vlasti, snaga birokratije, žudnja za vlašću, nepromenjene su konstante srpske stvarnosti. Sto dvadeset godina, od kako je objavljena prva Nušićeva kolumna, za istoriju, očito, nije mnogo, pogotovo ne za istoriju naroda koji je sam sebe izolovao, skrajnuo u večnoj čežnji da se ne pomeri iz sopstvene provincijalne duhovne jazbine, a osvoji taj nedostižni ideal, (hotel) „Evropu.” No, nemoguće je ne primetiti da su Nušićevi tekstovi jedinstveni sublimat, originalan hibridni žanr, gde su kombinovani elementi kolumne, kratke priče i feljtona, drame i burleske, sa eklektističkim pristupom fenomenu o kojem piše u tekstu koji karakteriše i mešanje, prožimanje žanrova ili podžanrova što je jedna od uobičajenih karakteristika i savremene novinarske prakse pisanja. Ona nije posledica nepoznavanja teorije žanrova, nego zavisi i od kreativnog procesa tokom koga novinar i nesvesno bira najbolju formu (ili kombinaciju više formi) u koju će, izražavajući se u određenom mediju, smestiti informacije kojima raspolaže. “Talentovani, originalni, kreativni, iskusni novinari prepoznatljivi su po originalno uobličanim tekstovima koje nije uvek lako svrstati u određene, poznate prakse pisanja, oblike novinarskog izražavanja. Ipak, njihovi tekstovi su prepoznatljivi i cenjeni pre svega zbog kvaliteta njihovog rada, zbog činjenica koje su težeći istini pronašli i proverili, zbog ubojitosti pera, kritičnosti, kao i zbog prepoznatljivog, ličnog stila” (Todorović, 2013:21).

Nušić ne samo da vešto bira teme, on je i vrstan stilista: „Lingvostilistička i funkcionalnostilistička analiza odabranih tekstova rubrike *Iz beogradskog ži-*

vota pokazuje da je opravdano smatrati Branislava Nušića pretečom današnjih kolumnista i da kolumne u *Politici* dele stilske odlike Nušićevog književnog stvaralaštva. U elemente književnoumetničkog funkcionalnog stila u Nušićevim kolumnama spadaju različite vrste ponavljanja, kojima se ostvaruje komičan efekat, a najčešće sintaksički paralelizam kombinovan sa drugim stilskim figurama ponavljanja. Smenjivanje kraćih i dužih rečenica i parcelacija rečenice služe privlačenju i održavanju čitaočeve pažnje. U odlike književnoumetničkog stila spadaju i upotreba individualizacije govora lika, neprecizna prostorna lokalizacija i parodiranje administrativnog funkcionalnog stila.” (Stojanović, 2019). Oponašanje razgovornog stila unosi u tekst kolumne familijarni ton, ekspresivnost, emocionalnost i afektivnost izraza. Gde svrstati Nušićeve kolumne? „Da li je literarni žurnalizam dovoljno precizan naziv za sve te, raznorodne tekstove? Ili je bolji termin dokumentarna beletristika, nonfikšn? Nije lako odgovoriti na ta pitanja. Reč je, najčešće, o žanrovskoj eklektici, rodovskom sinkretizmu (Todorović, 2013: 30). Evidentno je i da najdarovitiji novinari vešto upotrebljavaju sva literarna sredstva da tvore od novinskih fakata originalni tekst, pun invencije, inspirativan, polisemičan, uzbudljiv.

UMESTO ZAKLJUČKA

Nušićevi novinarski tekstovi nikada nisu pripadali klasičnom, izveštačkom novinarstvu, uvek su to pre bile svezremene, nego aktuelne kolumne. Tačnije je reći da su to tekstovi bliži literaturi, literarnom žurnalizmu nego izveštavačkom, analitičkom novinarstvu (kolumni kao vrsti komentara). Presudnu reč u Nušićevim tekstovima ima njegov autentičan glas, spisateljsko, visoko kreativno „ja”. Ben Akibini junaci su heroji svakodnevice, često na margini, ali ne marginalci, to su osobe kojima je glavna životna greška što poseduju univerzitetsku diplomu u polupismenoj, obrenovićevskoj Srbiji ili umetnici za koje je najteža kazna da se kao daroviti rode u neblagorodnoj, ovoj sredini. Teme Nušićevih tekstova su malograđanština, korupcija, birokratija, neobrazovanost, diktatura. Čitajući njegove zapise, koje autor žanrovski sasvim slobodno oblikuje, od hibrida parodije, do feljtona, izmišljenih intervjuua, kolumni sa elementima priče ili komentara sa intonacijom dramedije, neizbežno je konstatovati da su ovi moderno pisani, ironično-groteskni, komični tekstovi aktuelni upravo kao i u trenutku kada su napisani, pre više od sto deset godina. Današnji teoretičari književnosti i novinarstva, baš kao ni teatrolozi, možda ni ne slute da Nušića tek valja otkrivati. Naime, vrhunski je

komičar i kozer u kolumnama pisanim literarnim žurnalizmom, koje su po dramaturškoj veštini komponovanja i komičnim efektima ravne njegovim najboljim komedijama, ali je istovremeno vrhunski dramsi pisac, čiji komadi iz građanskog života koji nisu komedije još nisu pažljivo pročitani niti igrani, a vredni su pažnje, upravo kao što je skrajnuto i njegovo izvanredno novinarsko stvaralaštvo, vrhunska preteča literarnog žurnalizma na našem medijskom prostoru.

Literatura

- Akiba, B. (2020). *Moja jučerašnja smrt*. Beograd: Sumatra
- Barović, V. (2012). Novinarski rad Branislava Nušića kao prilog strukturalnom proučavanju razvoju žanrova u istoriji srpske žurnalistike. In S. Gudurić (ed.), *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* (pp. 541–546). Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu
- Čečen, B. (2005). Šta je narativno novinarstvo i kako ga pisati? Sarajevo: BiH Mediacentar. Posećeno 6. 4. 2023. URL: www.media.ba/mcsonline/bs/text/sta-je-narativno-novinarstvo-i-kako-ga-pisati.
- Kulić, M. (2022). *Savremeno novinarstvo*. Beograd: FPN i Čigoja štampa
- Popović, T. (2007). *Rečnik književnih termina*. Beograd: Logos Art
- Prajs, S. (2011). *Izučavanje medija*. Beograd: Clio
- Punn, I. (2018). "Column-What's It All About and its Role in Journalism". Research Gate.
- Rajnavajn, Lj. (1988). *Stvaralaštvo novinara*. Beograd: Naučna knjiga
- Spasić, J. (2018). Jezik i stil Nušićevih kolumni. *CM*, vol.13, 123
- Todorović, N. (2011). Literarni žurnalizam. *Kultura*, 132, 24–38
- Todorović, N. (2002). *Interpretativno i istraživačko novinarstvo*. Beograd: Čigoja štampa
- Todorović N. (2013). „Prilog teoriji žanrova u postnovinarstvu”, *Medijski dijalozi*, Vol. 6, br. 17, 27-30
- Tucaković, Š. (2004). *Leksikon mas-medija: informisanje, javnost, komuniciranje, novinarstvo, mediji, propaganda, povijest*. Sarajevo: Prosperitet

Internet izvori:

<https://www.docsity.com/sr/branislav-nushi-novinar-i-k-izhevnik/5561223/>,
posećeno 21. aprila 2023.

Sanja Domazet Daničić
University of Belgrade, Faculty of political science

BRANISLAV NUŠIĆ'S COLUMNS AS A FORERUNNER OF LITERARY JOURNALISM IN SERBIAN JOURNALISM

Summary: *This paper analyzes the specific features of Branislav Nušić's individual style, which are manifested in the discourse of "feljtons" (today we define those texts as columns), published in the daily newspaper "Politika", in the period from 1904 to 1907. The paper will use the methods of text analysis, as well as the literary and artistic style of writing, which will accentuate the special stylistic features of Nušić's newspaper texts, which are the forerunners of the contemporary Serbian column and literary journalism. The individual characteristics of Branislav Nušić's writing style (at the time of the creation and publication of the column, he signed himself as Ben Akiba), include the incorporation of the language and speech forms of the time into the columnist discourse, the use of literary and artistic style of writing, which indicates that Nušić's texts from "Politics" are the basis on which contemporary writers write columnists, and his functionalist style (where irony and sarcasm alternate, gradation, repetition of sentences, syntactic parallelism, and all in the spirit of creating a comic effect), made it possible for his newspaper texts, which abound in familiarisms, expressive tone, emotional expression, allegorical, with heteroglossicity, affectation and dramaturgical composition, they gained wide readership and public attention. The paper will show that Nušić's texts are linguistically and stylistically vital, thematically contemporary, with a convincing presentation, but also with satire and the ever-present metaphysical pessimism, where the eternal theme of power, kinship hypocrisy and double morality are mocked, distinctly modern and with the anticipatory ability of their author. Even though more than a century has passed since they were created, Nušić's columns are fabula nostra even today, exciting and topical in terms of theme, language and style, so this work will show that Nušić can rightly be called not only a playwright, diplomat, amateur photographer and pioneer rhetoric in us, but also a first-class journalist.*

Keywords: *column, journalism, feuilleton, literary journalism, functionalist style, literary and artistic expression*